

595.706492

E61

Ent-

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSE ENTOMOLOGISCHE VERENIGING

ISSN 0013-8827. Officiële afkorting (World List): Ent. Ber., Amst.

Deel 43

1 januari 1983

No. 1

Adres van de Redactie:

B. J. LEMPKE, Plantage Middenlaan 64, 1018 DH Amsterdam — Nederland

C. GIELIS, Drie Vedermotten nieuw voor de Nederlandse fauna en twee die vervallen van de lijst (Lepidoptera: Pterophoridae): 1; J. P. DUFFELS, In memoriam Johan Marie Alexander van Groenendael 16.II.1896-28.XII.1980: 5; RON BEENEN, *Micropeplus staphylinoides* (Marsham) weer waargenomen in Nederland (Col.: Micropeplidae): 8; C. A. W. JEEKEL, *Pleuroporodesmus*, an aberrant new genus of the family Paradoxosomatidae from Borneo (Diplopoda, Polydesmida): 9; R. BATTEN, Teratology in the genus *Mordellistena* (Coleopt.: Mordellidae): 15; KORTE MEDEDELINGEN: B. J. LEMPKE, *Thera variata* en *T. britannica*: 7; Zeventiende Internationale Entomologencongres: 8; V. S. van der GOOT, Het Appense bos: 14; Afdeling Noord-Holland en Utrecht: 4; LITERATUUR: 4, 14, 16.

Drie Vedermotten nieuw voor de Nederlandse fauna en twee die vervallen van de lijst (Lepidoptera: Pterophoridae)

door

C. GIELIS

ABSTRACT. — Three Plume moths new for the Dutch fauna and two species which must be removed from the Dutch list (Lepidoptera: Pterophoridae). *Platyptilia farfarella* Zeller, 1867, *P. capnodactylus* (Zeller, 1841) and *Leioptilus distinctus* (Herrich-Schäffer, 1855) are recorded new to the Dutch fauna. *Oxyptilus bohemanni* Wallengren, 1859 and *Amblyptilia punctidactyla* (Haworth, 1811) must be struck off the Dutch list.

Tijdens de bewerking van het in Nederland verzamelde materiaal van de Pterophoridae ten behoeve van het E.I.S.-project heb ik de verzamelingen van een aantal instituten en particulieren mogen inzien en de gegevens ervan verwerkt. In totaal zijn ongeveer 3500 vedermotten door mij gezien en eventueel opnieuw gedetermineerd. Tijdens dit omvangrijke project ben ik enkele malen tegen verrassingen aan gelopen die ik hieronder zal bespreken.

Oxyptilus bohemanni Wallengren, 1859. Uit recente Scandinavische literatuur (o.a. Van Deurs, 1948) is duidelijk geworden dat deze soort als een variëteit van *O. pilosellae* (Zeller, 1841) moet worden beschouwd. De controle van het genitaalpreparaat van het enige Nederlandse exemplaar (Overveen, 2.VIII.1871; leg. Lodeesen), brengt geen duidelijke verschillen aan het licht ten opzichte van *O. pilosellae*. Gezien deze gegevens moet *O. bohemanni* van de lijst van Nederlandse soorten worden afgevoerd.

Amblyptilia punctidactyla (Haworth, 1811). Van alle exemplaren die onder deze naam gerangschikt waren, blijkt er geen enkele werkelijk tot deze soort te behoren. Gezien het ontbreken van de soort in de verzamelingen en het moeilijke onderscheid van verwante soorten, waardoor literatuurgegevens niet als valide kunnen worden geaccepteerd, moet *A. punctidactyla* van de lijst van Nederlandse soorten worden afgevoerd.

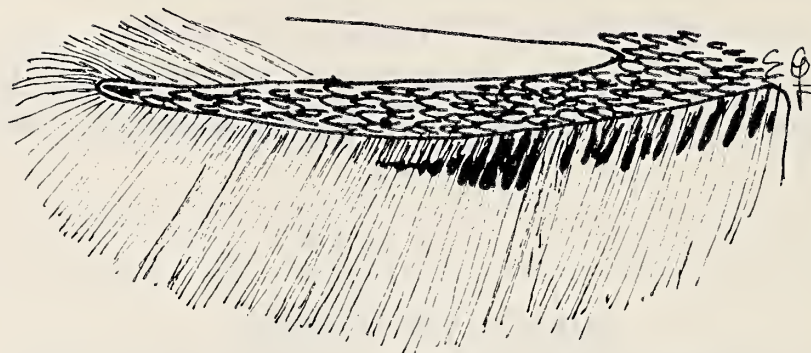

Fig. 1. *Platyptilia farfarella*. Derde achtervleugelveer.

Platyptilia farfarella Zeller, 1867. Uit de literatuur (Bigot, 1963; Hannemann, 1977; Buszko, 1979) blijkt deze soort niet gewoon te zijn in het ons omringende gebied, maar wel verspreid voor te komen. De soort is van zijn genusgenoten te onderscheiden door de geringere vleugelwijdte, 18-21 mm, en de zeer karakteristieke regelmatige rij zwarte schubben die langs de binnenrand van de derde achtervleugelveer van de wortel tot aan de schubbenborstel loopt (fig. 1). *P. farfarella* lijkt overigens wel op *P. nemoralis* (Zeller, 1841), *P. gonodactyla* (Denis & Schiffermüller, 1775) en *P. calodactyla* (Denis & Schiffermüller, 1775).

De soort is bekend uit Duitsland, Frankrijk, Italië, Hongarije, Polen en Japan. Bovendien bezit ik een exemplaar uit Spanje, dat ik in een ander artikel zal bespreken. Het eerste Nederlandse exemplaar werd door de heer J. C. Koster op 11.VII.1976 met behulp van een vanglamp te Simpelveld verzameld. Het bevindt zich in zijn collectie.

De rups van de eerste generatie leeft in de wortelstok van *Senecio vernalis* W. et K. (Voorjaarskruiskruid) (Hannemann, 1977), de verpopping vindt plaats nabij de wortelrozet. Lhomme (1935) meldt *Senecio viscosus* L. (Kleverig Kruiskruid) waarbij de rups in de stengel leeft. Deze auteurs geven voor de tweede generatie aan dat de rups leeft van de bloemen en zaden, waarbij de verpopping plaatsvindt in de bloemsteel. Van de genoemde voedselplanten komt *S. viscosus* in Nederland voor, terwijl *S. vernalis* een zeldzaam adventief is.

Fig. 2. *Platyptilia capnodactylus*. Schinveld, 11.VI.1973, ♂. Foto C. Gielis.

Platyptilia capnodactylus (Zeller, 1841). Het zien van Nederlandse exemplaren was een bijzondere verrassing. Het uiterlijk van de soort is onmiskenbaar. De vleugelvorm doet denken aan een plompe breedvleugelige *P. gonodactyla*. De grondkleur is bij het mannetje (fig. 2) echter donker chocoladebruin, terwijl een witte streep de voorrandsdriehoek distaal begrenst. Het vrouwtje is lichter, namelijk donker olijfbruin, met eenzelfde witte streep aan de buitenzijde

van de voorrandsdriehoek. Een verder kenmerk is de subapicale plaats van de schubbenborstel van de derde achtervleugelveer. Deze schubbenborstel is groot en in het oogspringend. Door dat de soort zo duidelijk getekend is, meen ik te kunnen volstaan met het afbeelden van een mannelijk exemplaar.

Het tot nu toe bekende verspreidingsgebied omvat Noord- en Zuid-Duitsland, Denemarken, Zweden, Polen, Tjechoslowakije, Hongarije, Joegoslavië en Turkije. De heer G. Langohr heeft deze dieren verzameld te Schinveld op 11.VI.1973 en 2.VII.1974 (♂♂), te Schinnen op 13.VII.1973 (♀) en te Vijlen op 28.VII.1973 (♀). Tegenwoordig bevinden de dieren zich in de collectie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie te Amsterdam.

De rups van deze soort leeft minerend in de wortel van *Petasites hybridus* (L.) G., M. et Sch. (= *P. officinalis* Mönch) (Groot Hoefblad).

Leioptilus distinctus (Herrich-Schäffer, 1855). Bij het bekijken van het vedermottenmateriaal van de heer A. Cox trof ik onder *Leioptilus scarodactylus* (Hübner) een licht afwijkend, maar helaas afgevlagen dier aan. Bij het maken van het genitaalpreparaat (fig. 3) bleek mij dat het niet om deze soort ging, maar om een nieuwe voor de fauna. In de bursa copulatrix bevond zich een signum dat uit vele doorntjes bestond (fig. 4), wat past bij *L. distinctus*.

Indien het dier niet afgevlagen was geweest, zou de tekening een scherp wit begrensde voorrandsvlek hebben getoond. Een redelijke afbeelding van de soort wordt gegeven door Buszko (1979). De figuur van Hannemann (1977) is nauwelijks bruikbaar.

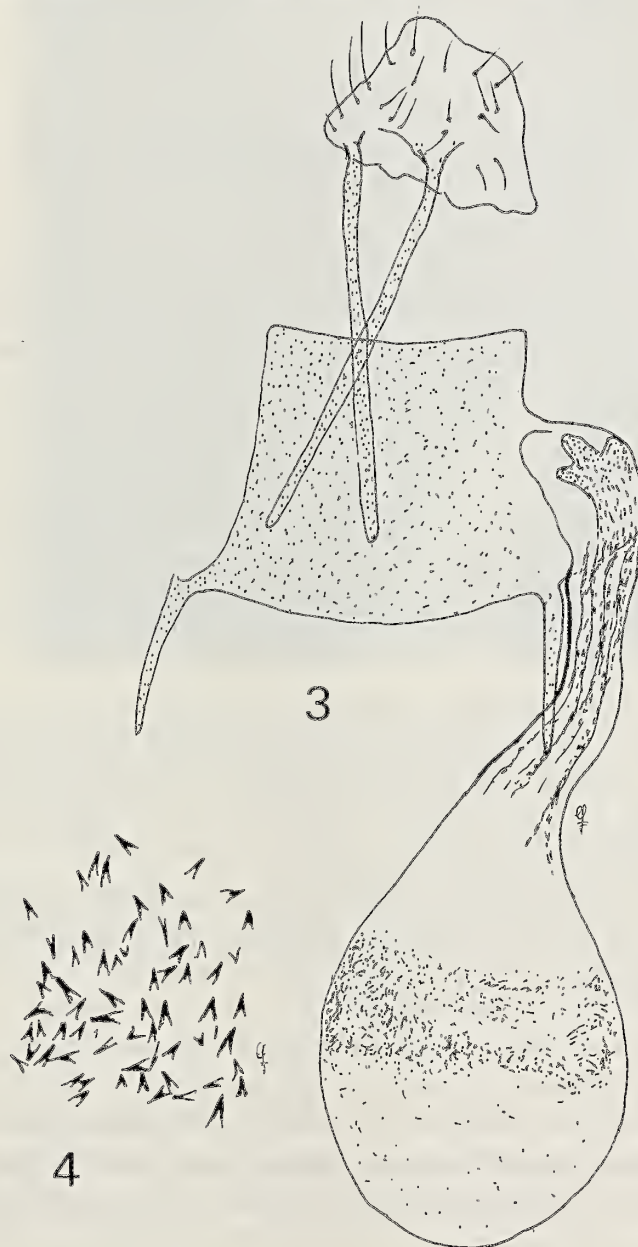

Fig. 3-4. *Leioptilus distinctus*. 3. genitaalapparaat van het ♀; 4. detail van het signum.

Het verspreidingsgebied van de soort omvat Frankrijk, Duitsland, Denemarken, Zweden, Finland, Polen, Tjechoslowakije, Oostenrijk en Roemenië. In de collectie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie te Amsterdam bevindt zich een exemplaar uit België.

In de literatuur (Hannemann, 1977) wordt als vlieggebied open plekken in loofbossen vermeld. Het Nederlandse exemplaar is op de Imbosch op 31.VII.1975 verzameld, en bevindt zich in de collectie-Cox.

Van deze soort leeft de rups in het bloemhoofdje van *Gnaphalium sylvaticum* L. (Bosdroogbloem) en *Artemisia absinthium* L. (Absintalsum).

LITERATUUR

Bigot, L., 1963. Les Eucnaemidophorus, Platyptilia et Amblyptilia de la Faune Française (Lep. Pterophoridae). — *Alexandria* 3: 253-265.

Buszko, J., 1979. Lepidoptera, Pterophoridae. — *Klucze Oznac. Owad. Pol.* 27 (44): 9-140.

Hannemann, H-J., 1977. Kleinschmetterlinge oder Microlepidoptera III. Federmotten (Pterophoridae) Gespinstmotten (Yponomeutidae) Echte Motten (Tineidae). — *Tierw. Dil.* 63: 13-118.

Lhomme, L., 1935. Catalogue des Lépidoptères de France et de Belgique: 174-202. Le Carriol.

Deurs, W. van, 1948. Sommerfugle VII, Fjerøl (Pterophoridae). — *Danm. Fauna* 52: 32-33.

Dongjumerweg 13, 8811 HA Ried.

BLAB, O. & O. KUDRNA, 1982. ÖKOLOGIE UND SCHUTZ VON TAGFALTERN UND WIDDERCHEN: 1-135, 14 fign. Kilda-Verlag, 4402 Greven 1, BRD. Prijs (gebroscheerd) DM 14,80. ISBN 3-921427-39-8.

De meest in het oog vallende en bekendste vlinders zijn natuurlijk de dagvlinders en de eveneens bij zonschijn vliegende *Zygaena*'s. In de Bundesrepubliek komen daarvan 200 soorten voor. Nagegaan wordt hoe het die 200 nu vergaat en welke maatregelen uit het oogpunt van natuurbescherming genomen kunnen worden om een verder achteruit gaan van het bestand zoveel mogelijk te voorkomen. Elke soort maakt deel uit van een bepaald ecosysteem, waartoe niet alleen alle erin voorkomende dieren behoren, maar ook de planten. Het gaat er daarom om te weten aan welke voorwaarden zo een systeem moet voldoen opdat een soort er zich kan handhaven. Een eerste vereiste is dus de biologie van de vlinder zo nauwkeurig mogelijk te kennen. Dat de rups op grassen leeft, is niet voldoende, we moeten ook weten op welke soorten. Gegevens daarover zijn verkregen uit de literatuur, door gesprekken met deskundigen en uit eigen veldonderzoek.

Terecht wordt de hele beschermingsproblematiek bestudeerd vanuit de levensgemeenschappen waar de soorten voorkomen. Aan de karakterisering van een overzichtelijk aantal van dergelijke gemeenschappen wordt veel aandacht besteed. Uitvoerig wordt ook ingegaan op de factoren die een bedreiging voor de dieren vormen. De foto's geven afbeeldingen van biotopen, al of niet beïnvloed door cultuurmaatregelen.

Voor degenen die zich met de in het boek besproken onderwerpen bezig houden is deze publicatie stellig het lezen waard. Ze is verschenen als nr. 6 in de serie „Naturschutz aktuell” onder redactie van Wolfgang Erz. — B. J. Lempke.

AFDELING NOORD-HOLLAND EN UTRECHT. De bijeenkomsten van de afdeling zijn dit seizoen nog op 12 januari en 16 maart, aanvang 20 uur, in de kantine van de afdeling entomologie van het Instituut voor Taxonomische Zoölogie, Plantage Middenlaan 64, te Amsterdam.

Ben Brugge, secretaris, tel. 020-5223258.